

FNV analyse verkiezingsprogramma's voor de Europese verkiezingen

Inhoud

Het CDA verkiezingsprogramma: "Een fatsoenlijk land. Een waardevol Europa. Onze hoopvolle agenda voor een sterker Europa."	2
VVD Verkiezingsprogramma: Voor een slagvaardig Europa	3
SP Verkiezingsprogramma: Samen voor de werkende klasse. Mensen voorop, niet het kapitaal.....	4
GroenLinks/PvdA Verkiezingsprogramma: Sterker met elkaar. Voor een hoopvolle toekomst in een groen en sociaal Europa	6
NSC Verkiezingsprogramma: Beperk en versterk	8
D66 Verkiezingsprogramma: Nieuwe energie voor Europa.	10
PVV Verkiezingsprogramma: Nederland op 1	12
Volt verkiezingsprogramma: Toekomst, made in Europe	14
BBB verkiezingsprogramma: Er staat veel op het spel	16
SGP verkiezingsprogramma: Terug naar de kern.....	18
Partij voor de Dieren verkiezingsprogramma: een plan van wereldbelang	20

Het CDA verkiezingsprogramma: “Een fatsoenlijk land. Een waardevol Europa. Onze hoopvolle agenda voor een sterker Europa.”

In algemene zin laat [het CDA verkiezingsprogramma](#) een positieve grondhouding ten opzichte van de EU zien: *“De toekomst van Nederland, ligt hoe dan ook in Europa. Het kan alleen goed met ons gaan als het ook goed gaat met de landen om ons heen. We delen een lotsverbondenheid. We horen bij elkaar. We delen een geschiedenis en een toekomst. Dat besef is diep verankerd in onze waarden en beginselen”*.

Toch scoort het CDA onvoldoende op onze FNV meetlat: het CDA heeft slechts 7 van de 58 FNV voorstellen op de een of andere manier in haar programma overgenomen.

Het CDA kiest voor een Europa dat van waarde is voor alle Nederlanders en Europeanen en benadrukt dat daarbij de rol van de EU om ‘onze bestaanszekerheid en manier van leven’ te beschermen. Toch maakt het CDA Verkiezingsprogramma verder weinig woorden vuil aan de manier waarop de EU die bestaanszekerheid dan moet beschermen. Wat betekent de bescherming van bestaanszekerheid? Daartoe wordt er door het CDA vooral gekeken naar het verdienvermogen voor het MKB en het belang van strategische autonomie van de EU.

Niet of nauwelijks wordt stilgestaan bij de belangen van werkenden.

Het hoofdstuk over diversiteit en inclusie, bevat weliswaar een mooie inleiding: *“Ieder mens telt, ongeacht iemands geslacht, afkomst, geaardheid of geloof. Binnen Europa kan eenieder rekenen op gelijke behandeling en bescherming van zijn of haar mensenrechten. Daarom gaat de Europese Unie discriminatie, racisme en geweld tegen vrouwen tegen. Ook Europeanen met een handicap moeten zo goed mogelijk mee kunnen doen in de samenleving. Net als iedere andere inwoner hebben zij recht op vrij verkeer binnen de EU. Daarom komt er meer erkenning van handicaps in alle lidstaten. We staan voor een inclusieve samenleving en pleiten voor maatregelen om de ongelijke behandeling tussen vrouwen en mannen aan te pakken”*. Maar deze passage wordt nauwelijks geconcretiseerd.

Dat heeft deels te maken met het uitgangspunt van dit CDA verkiezingsprogramma, dat ook in dit hoofdstuk verwoord wordt als *“We geloven als christendemocraten dat elk individu tot bloei kan komen in diens eigen gemeenschap. Het is een rol van de overheid om individuen te beschermen en te stimuleren in zelfontplooiing”*.

Klaarblijkelijk kijkt het CDA hier in de eerste plaats naar de nationale overheid. De EU moet zich weliswaar “bewijzen als gemeenschap met gedeelde waarden & normen”. Maar gezamenlijke EU minimumnormen mogen vooral niet leiden tot strengere regels: *“Er komt een einde aan Nederlandse ‘koppen’ op Europese regels. Het is onwenselijk om bij het implementeren van Europese wetgeving nog aanvullende, laat staan strengere, regels toe te voegen”*. Paragraaf 2.8.3.

Daarenboven staan de opvattingen van het CDA over asiel en migratie ver af van onze FNV inzet. Het CDA stelt namelijk vast dat *“De grenzen van wat Nederland sociaal, maatschappelijke en economisch qua instroom kan dragen zijn inmiddels ruim overschreden.”* (p.6). Daarom staat het CDA voor *“een Europees Asiel- en Migratiepact dat werkt. We maken door strenge screening aan de buitengrenzen een onderscheid tussen kansrijke en kansarme asielzoekers en stemmen onze procedures daarop af. We versterken de controle op identiteit, veiligheid en gezondheid van asielzoekers en verbeteren de registratie. We organiseren een terugkeerbeleid dat de rechten en waardigheid van migranten beschermt, verhogen de diplomatieke druk op landen om hun mensen terug te nemen en stellen samenwerking met hen in het vooruitzicht. Tegelijkertijd zet het CDA zich in om zoveel mogelijk oorzaken van migratie weg te nemen, met onder meer een sterke Europese Afrika-strategie ..... Veel problemen die gepaard gaan met asielzoekers (criminaliteit, misbruik sociale systemen en zelfs terrorisme) kunnen worden voorkomen met een betere veiligheids en identiteitsscreening.”* (p. 6)

VVD Verkiezingsprogramma: Voor een slagvaardig Europa.

Het concept VVD verkiezingsprogramma laat een positieve grondhouding ten opzichte van de EU zien: "Discussies voor of tegen Europa zijn volstrekt zinloos. Europa is ons continent. We leven hier. En de EU is. We hebben de EU hard nodig. Maar wel een die haar beloften waarmaakt. Die niet te veel belooft. En een EU die onze veiligheid vergroot, onze welvaart behoudt en de vrijheid garandeert" (p.7, 8). Ook wordt gelijk duidelijk gemaakt dat de VVD uitgaat van de noodzaak van een duidelijke meerwaarde van EU optreden: "Wij beoordelen plannen uit de EU met een simpele formule: maken die ons veiliger, vrijer en welvarender, dan steunen we deze. Is er twijfel over of het onze veiligheid, vrijheid of welvaart verbetert, dan steunen we deze niet. Als onderdelen van deze vuistregel wél en andere niet verbeteren (veiligheid boven vrijheid bijvoorbeeld) dan beargumenteren we onze keuze of proberen het voorstel te verbeteren." (p. 8).

Toch scoort de VVD onvoldoende op onze FNV meetlat (De EU verdient beter! FNV voorstellen voor de Europese verkiezingen): de VVD heeft slechts 6 van de 58 FNV voorstellen op de een of andere manier in haar programma opgenomen.

De VVD gaat mee in de roep van het bedrijfsleven dat de administratieve verplichtingen die samenhangen met EU regelgeving omlaag moeten. Daartoe stelt het VVD verkiezingsprogramma voor dat de zogenoemde 'one in, one out'-regel behouden blijft en dat aanbestedingen en de procedures rondom subsidieverlening vergemakkelijkt wordt om de concurrentiepositie van Europese bedrijven te verbeteren (p. 24). Ook de staatssteunregels moeten aangepast worden: "*Zo wil de VVD dat de EU strenger gaat kijken naar hoe de Europese staatssteunregels door de verschillende lidstaten gehanteerd worden om een race to the bottom tegen te gaan en de doelmatigheid te waarborgen (p.24).*"

Wat dit precies betekent, is niet helemaal helder. Het uitgangspunt van de EU staatssteunregels is immers dat lidstaten in beginsel geen financiële steun aan ondernemingen mogen verlenen, omdat deze vaak de concurrentie op de interne markt vervalst. De EU staatssteunregels (ex artikel 107, 108 en 109 VWEU) bepalen dan onder welke omstandigheden het wél toegestaan is om steun aan bedrijven te verlenen.

In het kader van de EU discussies rond de groene en digitale transitie en de inzet op de versterking van de strategische autonomie van de EU, zien we echter dat de staatssteunregels juist gebruikt worden als mogelijkheid voor lidstaten om de transitiedoelstellingen te behalen; lidstaten worden aangemoedigd om financiële steun te verlenen aan bedrijven in het kader van de transities. De ene lidstaat heeft hier meer financiële ruimte (en actief overheidsbeleid) voor dan andere lidstaten. Zo verlenen Frankrijk en Duitsland bijvoorbeeld vele malen meer subsidies aan hun bedrijfsleven dan Nederland. Het lijkt er daarom op dat de VVD op dit punt juist pleit voor meer regels hoe lidstaten welke bedrijven meer mogen steunen, zonder dat de inzet van de ene lidstaat negatieve gevolgen heeft voor het bedrijfsleven in andere lidstaten.

Daarnaast zet het VVD verkiezingsprogramma in op meer en betere handhaving van bestaande EU wetgeving. De VVD wil de rol van de Commissie als handhaver van EU regelgeving versterken: "*Wanneer lidstaten Europese wetgeving onevenredig implementeren, leidt dit tot een verstoring van de interne markt. Om dit te bewerkstelligen moeten enkele Eurocommissarissen zich nadrukkelijk bezighouden met handhaving (p. 42)*".

SP Verkiezingsprogramma: Samen voor de werkende klasse. Mensen voorop, niet het kapitaal

De SP heeft altijd een kritische blik gehad op de Europese eenwording. Ook nu stelt het SP [conceptverkiezingsprogramma](#) voorop voorstander te zijn van internationale samenwerking, maar “ernstige bedenkingen” te hebben bij de werking van de huidige Europese Unie: *“Samenwerking vereist geen volledige samensmelting. Daarom streven wij, in tegenstelling tot Eurofederalisten, niet naar een volledige Europese integratie tot een federale superstaat.... Het moet mogelijk worden om – na onderhandeling met andere landen in de EU – niet (meer) mee te doen met bepaald Europees beleid. Zo moet een land uit de monetaire unie kunnen stappen of het grenzeloze verkeer van goederen, diensten, kapitaal en arbeid kunnen beperken. (p. 9)”*

De SP scoort een ruime voldoende op onze FNV meetlat ([De EU verdient beter! FNV voorstellen voor de Europese verkiezingen](#)): de SP heeft 25 van de 58 FNV voorstellen op de een of andere manier in haar programma opgenomen.

Het programma van de SP benadrukt dat stemmen belangrijk is: *“Helaas voelen velen de drang om niet te stemmen, omdat ze het vertrouwen in de Europese Unie hebben verloren en denken dat het toch niets uitmaakt. Maar stilzitten brengt ons niet verder. Die stemmen gaan verloren en niemand zal hen horen. Jouw stem kan de almacht van Brussel – geregeerd door de belangen van het grootkapitaal – inperken en bijdragen aan een sterk Nederland waar we met andere landen samenwerken wanneer dat nodig is. Strijd mee voor een Europese samenwerking waarin de belangen van mensen, dieren en het milieu vooropstaan. Strijd mee, stem SP.” (p. 9)*

Duidelijk wordt dat de SP een lange termijn inzet voor ogen heeft, zo wordt verwezen naar de noodzaak tot wijziging van de EU verdragen (p. 10). Juridisch gezien kunnen EU-verdragen worden gewijzigd middels de gewone herzieningsprocedure (artikel 48, leden 1 tot en met 5, VEU), maar het politieke debat over de wijze waarop hervormingen moeten worden doorgevoerd en de beslissing in welke mate het EU-rechtssysteem moet worden gewijzigd, kost intensieve jarenlange onderhandelingen. En dan zul je het eerst eens moeten zijn over de noodzaak van bepaalde inhoudelijke wijzigingen...

De SP heeft grote inhoudelijke wijzigingen van de EU voor ogen, die op zijn minst neerkomen op minder Europese samenwerking: *“In dat verdrag versterken we de zelfstandigheid van de aangesloten landen, vergroten we de inspraak van mensen en geven we lidstaten hun bevoegdheden terug. .... Wij beperken het zogenaamde vrije verkeer van de Europese interne markt en leggen daarmee de macht van het grootkapitaal aan banden. Dit voor een Europese Unie waarin de belangen van mensen, dieren en milieu voorop staan, en niet langer de markt en de winsten van multinationals.” (p. 10)*

Ook is de SP helder dat er nu geen verdere uitbreiding van de EU moet komen (p. 10). Ook het huidige Europese toezicht op de lidstaten moet volgens de SP op de schop: *“Daarom is het noodzakelijk om afstand te nemen van de macro-economische begrotingsregels die kortzichtig, ondemocratisch en beperkend zijn.” (p. 13)*

Ook geen euro, geen bankenunie of Europees depositogarantie stelsel meer, maar een regionale samenwerking tussen lidstaten in *“regio’s die beter passen bij de economische kenmerken van de deelnemende landen” (p. 13 en 14)*. Welke vorm deze regionale economische samenwerking moet verkrijgen, en hoe zich dat verhoudt tot minimumnormen ter bescherming van werkenden blijft onduidelijk.

Want de SP is er ook van overtuigd dat we toch ook normen op EU niveau nodig hebben ter bescherming van werkenden: wél bescherming vakbondsrechten op EU niveau, beperking

schijnzelfstandigheid en maatregelen tegen uitbuiting van uitzendkrachten, publieke diensten moeten in publieke handen zijn (p. 12) en er moeten maatregelen komen tegen belastingontwijking en ontduiking door bedrijven (p. 13) ook moet er hard opgetreden worden tegen de uitbuiting van arbeidsmigranten door een verbod op dwangcontracten die arbeid, huisvesting en zorgverzekering bundelen (p. 18).

De EU moet wel inzetten op strategische autonomie en een gezamenlijk industrie en dienstenbeleid (p. 14) en de SP ondersteunt ook de klimaatafspraken, maar heeft grote kritiek op de EU Green Deal (p. 15), de SP is ervan overtuigd dat de Europese milieuwetgeving verder moet worden aangescherpt (p. 17) en dat er een streng Europees regelgevend kader moet komen rondom kunstmatige intelligentie; "Alleen kunstmatige intelligentie die volledig veilig is laten we daardoor toe op de markt" (p. 22).

Ook moet er volgens de SP Europese wetgeving komen over Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (IMVO), die bedrijven die in het buitenland actief zijn verplicht om negatieve gevolgen op mensenrechten en milieu te voorkomen (p. 23). En dat is helemaal belangrijk nu de lidstaten afgelopen week niet instemden met het compromisakkoord over de CSDDD, ook wel de Europese anti-wegkijkwet genoemd.

GroenLinks/PvdA Verkiezingsprogramma: Sterker met elkaar. Voor een hoopvolle toekomst in een groen en sociaal Europa

GroenLinks-PvdA staat positief ten opzichte van Europese samenwerking. Het [conceptverkiezingsprogramma](#) stelt voorop dat: *“Ons land is groot geworden door de blik naar buiten te richten. In het volle besef dat wij alleen door internationale samenwerking vooruit komen. Door om te zien naar elkaar én elkaar vrij te laten om te zijn wie je bent. Het zijn precies deze waarden van solidariteit, een open houding, samenwerken en vrijheid die ons land verbinden met andere vrije democratieën in Europa. Het zijn ook de GroenLinks-PvdA waarden. Alleen door de handen ineen te slaan en te kiezen voor solidariteit is het mogelijk om werkbare oplossingen te bieden (p. 5, 6)”*

GroenLinks-PvdA scoort goed op onze FNV meetlat (De EU verdient beter! FNV voorstellen voor de Europese verkiezingen): GroenLinks-PvdA heeft 37 van de 58 FNV voorstellen op de een of andere manier in haar programma opgenomen.

In zijn voorwoord geeft lijsttrekker (en spitzenkandidaat van de Groenen) Bas Eijckhout aan hoe belangrijk de komende EU verkiezingen zijn: *“Maar we zien Europa veranderen. Net zoals Nederland verandert. Steeds vaker ondermijnen extremisten het draagvlak voor de zo nodige klimaataanpak, keren zij zich tegen Europese samenwerking en zaaien zij haat en verdeeldheid. Je hoeft alleen maar te kijken naar wie ze hun vrienden noemen – Trump, Orbán en Poetin – om te weten waar ze naartoe willen. Dat maakt 2024 een cruciaal jaar voor Europa. Het is belangrijker dan ooit dat alle groene en progressieve stemmen zich laten horen. Want alleen samen kunnen we onze democratie en vrijheden beschermen en tegelijkertijd onze samenleving eerlijker en duurzamer maken”.*

Groenlinks-PvdA zet in op een stevig sociaal en groen Europa: *“Wij streven naar een nieuwe economie die zekerheid biedt van een goed inkomen en werk, een duurzame samenleving én goede voorzieningen. Door onze natuur, landbouw en daarmee voedselvoorziening te verbeteren kunnen mensen ook een gezonder en gelukkiger leven leiden. ...Wij staan voor een Europese Unie waarin we naar elkaar omkijken en waar bestaanszekerheid een gegeven is. Daarbij gaan sociale en groene vooruitgang hand in hand. Deze transitie kan alleen slagen als iedereen kan meedoen. Met een stevige en sociale aanpak van de klimaatcrisis garanderen we ook de bestaanszekerheid van de generaties na ons” (p. 8).*

Voorop staat dan de inzet om te zorgen voor zekere inkomens, goede voorzieningen en goed werk. Daarom staat het Europees sociaal fundament voorop, iedereen moet daar meer en beter van kunnen profiteren. De twintig beginselen uit de Europese Pijler voor Sociale Rechten moet hiertoe geconcretiseerd worden. Het conceptverkiezingsprogramma roept hiertoe onder meer op tot: Strikte naleving van de richtlijn voor toereikende minimumlonen; EU verplichting voor lidstaten hun inwoners een bestaansminimum garanderen; kader voor Europese minimumuitkeringen; Europees Crisisplan voor de aanpak van de wooncrisis; en EU financiering voor sociale huisvesting; vrijheid voor lidstaten om collectieve voorzieningen, zoals zorg, sociale huisvesting en openbaar vervoer, niet aan te besteden op de markt; toetreding EU tot het herziene Europees Sociaal Handvest en verankering van IAO-verdragen in het EU-recht; gelijke beloning van gelijk werk voor iedereen, zonder discriminatie op basis van bijvoorbeeld gender, kleur of beperking; EU richtlijn de inzet van technologie op de werkvloer; EU recht op onbereikbaarheid en thuiswerken; Europees sociale zekerheidsnummer; meer aandacht voor mentale problemen, uitbreiding EU minimumbescherming om ervoor te zorgen dat niemand overlijdt, ziek wordt of slachtoffer wordt van een arbeidsongeval op de werkplek of door het werk; grootschalige EU investering en minimumrechten voor het scholen en omscholen van mensen, met speciale aandacht voor mensen met praktische banen; verbod onbetaalde stages; het vaste contract moet het uitgangspunt zijn en het rechtstreeks in dienst nemen wordt verplicht voor tenminste 85% van werknemers; afschaffing van nulurencontracten; EU-normen voor uitzendbureaus, met vergunningsvereiste (p. 24 t/m 26).

Belangrijk is ook dat GroenLinks-PvdA expliciet in wil zetten op het versterken van vakbonden: *“Samen sta je sterker dan alleen, vooral tegen grote bedrijven. We stimuleren collectief onderhandelen en beschermen vakbondsrechten. Toegang van werknemers tot vakbondsvertegenwoordigers en van vakbonden tot de werkvloer is cruciaal. Sociale partners worden nauw betrokken bij veranderingen op de werkvloer, zoals faillissementen en overnames, en bij herstructurering op de werkvloer worden werknemers begeleid. We nemen maatregelen tegen vakbonden die niet onafhankelijk zijn (gele bonden)”*.

Daarnaast spreekt GroenLinks-PvdA spreekt zich hard uit tegen de Europese liberaliseringsdrang. Er wordt ingezet op het versterken van publieke voorzieningen, zoals toegang tot goede zorg, betaalbare woningen en goed onderwijs: *“De Europese marktregels dienen overheden voortaan meer ruimte te bieden om essentiële diensten terug in publieke handen te nemen en te versterken, van sociale huurwoningen tot betaalbaar openbaar vervoer. Publiek geld moet werken als hefboom voor verandering. Daarbij mogen groene en sociale vooruitgang nooit ondergeschikt raken aan een race naar de bodem voor de laagste prijs.”*(p. 9)

Er moet ook veel meer ingezet worden op de aanpak van de klimaatcrisis. GroenLinks-PvdA wil de wereldwijde opwarming tot anderhalve graad beperken en ervoor zorgen dat de EU in 2040 klimaatneutraal is. Dat betekent ook dat rijke landen solidariteit moeten tonen met mensen en lidstaten die een grotere achterstand en minder middelen hebben. Dit vraagt, volgens GroenLinks-PvdA, onder meer een snelle uitfasering van fossiele brandstoffen, energiebesparing, een versnelde uitrol van zonne- en windenergie, hernieuwbare elektriciteit tegen 2035 en hulp voor verduurzaming van huishoudens; *“Het kan niet zo zijn dat de rijksten hun huidige levensstijl voortzetten, terwijl mensen met lage inkomens worstelen met de rekening voor voedsel, energie of vervoer. Wij nemen iedereen mee, waarborgen een eerlijke aanpak, en gaan overconsumptie van de vermogende klasse tegen. Dat is klimaatrechtvaardigheid.”*(p. 10)

NSC Verkiezingsprogramma: Beperk en versterk

NSC staat gematigd positief ten opzichte van Europese samenwerking. Het [conceptverkiezingsprogramma](#) stelt voorop dat: *“Beperk en Versterk, zo zien wij de weg vooruit binnen de Europese Unie. Sommige zaken dienen te worden beperkt, andere moeten worden versterkt. ... NSC wil meer samenwerking in Europa, maar minder regelzucht. Op het gebied van veiligheid, energie en migratie willen wij een sterker Europa. Als het gaat om de gezamenlijke doelen voor een beter klimaat, waterbeheer, bodembescherming en sociale zekerheid, dan ligt het primaat van de uitvoering niet bij de Europese bureaucratie, maar bij de nationale overheid, gecontroleerd door ons eigen parlement”*.

NSC scoort zwaar onvoldoende op onze FNV meetlat (De EU verdient beter! FNV voorstellen voor de Europese verkiezingen): NSC heeft slechts 2 van de 58 FNV voorstellen op de een of andere manier in haar programma opgenomen.

In zijn voorwoord geeft lijsttrekker Dirk Gotink aan dat: *“De Europese samenwerking brengt vrede, veiligheid en economische welvaart. Daarin zijn wij bevoorrecht. Nooit eerder in de geschiedenis kende Europa zo’n lange periode van vrijheid en welvaart. Maar dat is geen vanzelfsprekendheid meer. Geopolitieke ontwikkelingen zetten vrede, vrijheid en welvaart onder druk. Oorlog, migratie en klimaatverandering zijn nu de grootste vraagstukken. Daarom willen we hierop de Europese samenwerking versterken.*

Aan die samenwerking zit een keerzijde. Europese landen die de financiële afspraken niet nakomen, zetten onze Nederlandse pensioenen en welvaart op het spel. Er is veel regelgeving geïntroduceerd met grote impact op Nederland: van hoe je de Friese pepernoot moet bakken tot onwerkbare natuurregels. De Europese Unie wordt zo een machtig web waar je als burger in gesponnen wordt, terwijl ons eigen land zijn soevereiniteit sluipend inlevert. Die ontwikkelingen gaan we beperken.” (p. 3)

De Friese pepernoot als voorbeeld van overdreven regelzucht van de EU. Daar is een aantal kanttekeningen bij te plaatsen. In de eerste plaats dat EU beleid en wetgeving niet iets is dat ons overkomt; Nederland is 1 van de EU lidstaten, en dus zelf meebepaalt óf er EU wetgeving met welke inhoud komt. Door de directe verkiezingen van het Europees Parlement, bepalen wij allemaal welke (leden van) welk politieke partijen deel uit gaan maken van het Europees Parlement.

In de tweede plaats zijn er geen vereisten gesteld over hoe je een Friese pepernoot moet bakken. Een opgeklopt verhaal dat eind vorig jaar [in het nieuws](#) kwam. De [Europese Commissie in Nederland](#) maakte gelijk duidelijk dat het verhaal niet klopte. Wél is het zo dat verschillende soorten Friese pepernoten te veel acrylamide kunnen bevatten, een stof die slecht is voor de gezondheid en waarschijnlijk kankerverwekkend. Er zijn sinds 2018 EU-regels die het gebruik van deze stof in voedsel beperken (en deze regels zijn de afgelopen 5 jaar niet aangepast).

NSC is tegen een Europees leger, maar wil dat lidstaten minimaal 2% van het bbp besteden aan defensie. De EU moet niet-gebruikte fondsen uit het RRF (dat een looptijd heeft tot 2026 MB) vooral besteden aan *“de hoogste prioriteit van de EU: vrede en veiligheid”*. Er moet ook meer geld voor het Europees Defensie Fonds (EDF) worden vrijgemaakt voor herstel van de Europese defensie-industrie, gezamenlijke aankoop van defensiemiddelen en productiecapaciteit. Bedrijven die die munitie en raketten vervaardigen, moeten gemakkelijker toegang krijgen tot financiering (p. 14).

Nieuw Sociaal Contract is voor een krachtige reductie van het migratiesaldo. Als dat niet lukt via de Europese samenwerking, dan moet dat via een kopgroep of zal Nederland in het uiterste geval kiezen voor een ‘opt-out’ van het Europese beleid ten aanzien van migratie en asiel, vergelijkbaar met Denemarken. Dat kan onder andere bij een aanstaande verdragswijziging. (p. 18)

NSC wil de zelfredzaamheid van Europa vergroten, de schulden van lidstaten terugbrengen en meer focussen op de kerntaken van de EU: gemeenschappelijk landbouwbeleid, groei en innovatie, grensbewaking, ondersteuning van economisch zwakkere regio's (p. 22).

Ook al stelt NSC dat de grote winst van de samenwerking in Europa in het vrije verkeer van goederen en personen ligt (p. 22), is NSC bepaald geen voorstander van EU sociaal beleid, het NSC vindt juist dat er verscheidenheid tussen de lidstaten moet zijn. *“Lidstaten hebben hun eigen sociale regelingen. Daarom is bijvoorbeeld een gemeenschappelijk minimumloon niet aan de orde”* (p. 22). Wél moeten bedrijven minder regels (administratieve lastendruk) opgelegd krijgen (p. 22).

Opvallend is dat het concept verkiezingsprogramma van NSC zich eigenlijk laat lezen als een visie op een gewenste overheidsinzet (wat moet de Nederlandse regering doen in de EU, en wat juist niet), zoals bijvoorbeeld op pagina 28: *“Nederland doet het liefst mee in de voorhoede van de EU-beleidsvorming waar invloed op de koers kan worden uitgeoefend. Als er sprake is van onvoldoende draagvlak, werkbaarheid of te hoog oplopende kosten, zoekt de Nederlandse regering naar een blokkerende minderheid van gelijkgezinde lidstaten. In bijzondere gevallen zal Nederland kiezen voor een uitzonderingspositie en niet meedoen aan een nieuw initiatief voor wetgeving of beleid.”* Maar dient een concept verkiezingsprogramma niet in de eerste plaats om ons als kiezers inzicht te bieden in die onderwerpen waar de NSC Europarlementariërs zich (na verkiezing) in Brussel hard voor willen maken, zodat wij weten of we onze stem aan NSC willen doen toekomen?

D66 Verkiezingsprogramma: Nieuwe energie voor Europa.

D66 staat positief ten opzichte van Europese samenwerking. In zijn voorwoord bij het [conceptverkiezingsprogramma](#) stelt lijsttrekker Gerben-Jan Gerbrandy voorop dat: *“De Europese Unie is de beste plek om je wieg te hebben staan. Welvaart en welzijn gaan hand in hand. Mogelijkheden om je te ontplooiën bestaan naast een sociaal vangnet voor als je het geluk niet aan je zijde hebt. Zoek je de beste plek op aarde om te leven, dan moet je in Europa zijn, met zijn krachtige democratie en rechtstaat en de grote individuele vrijheid die iedere Europeaan geniet. Nergens leven zoveel mensen in vrede en veiligheid”...”...voor D66 is duidelijk: hoe groter de uitdaging, des te harder hebben we de Europese Unie nodig. De huidige Unie worstelt met een veranderende wereld. We moeten hervormen om sneller en democratischer te kunnen besluiten. Alleen zo werken we toe naar een Unie die de beste garantie vormt voor onze toekomstige veiligheid, vrede en welvaart. Met een krachtige democratie en niet te onderhandelen grondrechten als basis. (p. 3,4)*

D66 scoort een nette voldoende op onze FNV meetlat (De EU verdient beter! FNV voorstellen voor de Europese verkiezingen): D66 heeft 22 van de 58 FNV voorstellen op de een of andere manier in haar programma opgenomen.

Het concept-verkiezingsprogramma van D66 besteedt veel aandacht aan het bevorderen van gelijkheid en gelijke kansen en het tegengaan van discriminatie (radicale gelijkwaardigheid in heel Europa), met o.m. een actief diversiteitsbeleid, een Europese antidiscriminatiewet, die ook lhbt+-rechten beschermt, een recht op zelfbeschikking en een recht op veilige, toegankelijke en legale abortus.

Ook op de versterking van de EU als democratische rechtstaat, de ‘rule of law’ en de bescherming grondrechten, zet het D66 conceptprogramma in hoofdstuk 1 sterk in met concrete voorstellen. D66 stelt nadrukkelijk vast dat de groene en digitale transitie gevolgen moeten hebben voor het EU toezicht op de nationale begrotingen (hoe gaan lidstaten de noodzakelijke investeringen betalen), voor het idee van de vervuiler betaalt en voor de mensen die de transities gaan vormgeven. De volgende passage is veelzeggend:

“We versterken de Europese begroting door grensoverschrijdende activiteiten gezamenlijk te belasten. Dat betekent een gezamenlijk heffing op multinationals en digitale techbedrijven, die het meest profiteren van de interne markt. Met een Europese miljonairsbelasting en het aanpakken van mogelijkheden tot belastingontwijking zorgen we dat ook de meest vermogenden in Europa hun steentje bijdragen....

Lidstaten moeten de ruimte krijgen om noodzakelijke investeringen te doen voor de klimaattransitie en om de leefomgeving gezond te maken en te houden. En de ruimte om sociale voorzieningen goed te regelen, te investeren in onderwijs en innovatie en om de beroepsbevolking op te leiden voor de digitale revolutie. Als we deze gezamenlijke investeringen niet doen, zal dat tot een nog grotere ‘schuld’ in de toekomst leiden” (p. 25/26).

En specifiek over de groene transitie (p. 33): *“En de groene transitie biedt volop kansen en mogelijkheden, als deze rechtvaardig en sociaal is. Als de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen. Als de mensen in de meest kwetsbare posities ondersteuning krijgen. Als vervuilende multinationals meebetalen aan verduurzaming, want zij hebben het meest profijt van het fossiele tijdperk. Als we structureel en strategisch investeren, innovatieve, groene ondernemers steunen en de kracht van diversiteit omarmen als concurrentievoordeel. Als we duidelijke Europese regels maken en eerlijk beprizen, zodat de vervuiler betaalt en hergebruik rendabel is. Als groen de norm is en iedereen mee kan doen”.*

Het concept verkiezingsprogramma bevat een apart hoofdstuk over sociaal beleid: Een sociaal Europa als motor voor brede welvaart. Het volgende citaat is tekenend: *“De Europese Unie is meer dan een economische unie. D66 wil dat iedereen profiteert van Europese samenwerking en dat*

sociaaleconomische vooruitgang het leven van alle Europeanen beter maakt. Dat vraagt om een grotere rol van Europa in het sociale domein: om een sociale Europese Unie, waarin elke lidstaat goede publieke voorzieningen en sociale zekerheid kan bieden. Gezamenlijke afspraken en investeringen zijn nodig om de toename van sociale ongelijkheid te keren. Zo is de Europese Unie niet alleen de hoeder van de interne markt, maar brengt ze zekerheid voor diegenen die het nodig hebben. Met een sterke Europese pijler van sociale rechten kan Europa investeren in de arbeidsmarkt, kinderopvang en het beroepsonderwijs van lidstaten. Europese sociale rechten en regelgeving bewaken in heel de Unie een goed loon en goede arbeidsvoorwaarden voor werkenden, ook wanneer ze (tijdelijk) in een andere lidstaat aan het werk zijn. In tijden van crisis ondersteunen we nationale socialezekerheidsstelsels met een Europees fonds. Zodat we niemand in Europa laten vallen” (p. 59). D66 stelt voor een vorm van SURE permanent te maken (p.26) (en ook 27,28).

Deze EU-verordening voor tijdelijke steun om het risico op werkloosheid in noodsituaties te beperken (SURE) was bedoeld om banen en de werkende bevolking te beschermen tegen de gevolgen van de coronapandemie. De EU verschaft lidstaten tegen gunstige voorwaarden leningen ter waarde van maximaal 100 miljard euro, zodat de lidstaten een plotselinge stijging van de overheidsuitgaven (door de invoering of uitbreiding van nationale regelingen voor werktijdverkorting en andere soortgelijke maatregelen voor zelfstandigen) als reactie op de coronapandemie konden opvangen.

Opvallend is dat D66 nadrukkelijk naar de EU begroting kijkt voor de financiering van zo'n permanent EU werkloosheidsgarantiefonds. De EU eigen middelen moeten uitgebreid worden, met EU heffingen zoals *“de invoering van een Europese miljonairsbelasting, een Europese belasting op grote financiële transacties (FTT) gericht op flitstransacties, een percentage van de overwinsten van multinationals en binnen het groene domein een grensheffing die de import van goederen eerlijk belast naar CO2 (CBAM)”* (p. 27). Daarnaast moet er EU schuldpapier (Eurobonds) uitgegeven kunnen worden *“wanneer dit nodig is en als dit past bij de bestemming van het geld, zoals investeringen voor de lange termijn”* (p. 27).

D66 stelt ook terecht vast dat we EU wetgeving op sociaal terrein nodig hebben (minimumafspraken over toegang tot het arbeidsrecht, sociale zekerheid en de bestrijding van schijnzelfstandigheid..... Toekomstige Europese sociale wetgeving moet volgens D66 inzetten op zekerheid voor alle soorten werknemers, waaronder arbeidsmigranten en derdelanders, en ook voor zzp'ers en voor mensen in tijdelijke contracten, p. 62).

Maar, hoewel het uitgangspunt van het belang van werkenden en EU sociaal beleid er goed in zit, mist de concrete uitwerking die in de andere hoofdstukken wél aanwezig is. Wat betekenen goede arbeidsvoorwaarden voor werkenden? Mogen we op D66 rekenen voor een richtlijn ter bescherming van alle werkenden tegen AI management op de werkplek? Op een verbod van nul-urencontracten? Betekent de constatering dat arbeidsmigranten kwetsbaar zijn voor uitbuiting door malafide uitzendbureaus, dat D66 inzet op aanpassing van de uitzendrichtlijn?

PVV Verkiezingsprogramma: Nederland op 1

PVV staat overwegend negatief ten opzichte van Europese samenwerking. In zijn voorwoord bij het [verkiezingsprogramma](#) stelt Geert Wilders: *“Intensieve economische samenwerking is in ons belang. Maar de Europese Unie van nu ontwikkelt zich in rap tempo tot een geopolitieke Unie. Voor ons geen Europese superstaat. We zullen keihard werken om de Unie van binnenuit te veranderen. Samenwerken met andere landen is prima, maar met behoud van onze nationale soevereiniteit en identiteit”* (p. 2).

Toch pleit PVV niet meer voor een Nexit, maar Wilders formuleert als volgt: *“Het roer moet dus om. De Partij voor de Vrijheid is er klaar voor. Klaar om samen te werken en een vuist te maken met gelijkgestemden in het Europees Parlement. Om samen de asielinstroom fors te beperken. Onze kandidaten hebben er zin in. Laten we, met uw stem, de boel in Brussel wakker gaan schudden. En de eurofielen van deze wereld, die vrezen voor hun mooie baantjes, wat slapeloze nachten bezorgen. Voor mij telt altijd: Nederland op 1!”*(p. 3).

Op pagina 7 wordt benadrukt dat Commissievoorzitter Von der Leyen een maandsalaris van 300.000 euro verdient, op pagina 9 wordt gesproken van de ‘grootverdieners in Brussel’, maar hier wordt geen enkele inzet aan verbonden om EU salarissen te maximeren (of iets dergelijks).

Welke andere politieke partijen die ‘gelijkgestemden’ zijn, wordt niet vermeld. Maar op de website van PVV wordt duidelijk dat Wilders daarmee de andere politieke partijen die deel uitmaken van de ID- fractie in het Europees Parlement.

[De Identiteit en Democratie \(ID\) fractie](#) in het Europees Parlement verenigt 10 radicaal rechtse fracties uit verschillende lidstaten (waaronder de Italiaanse Lega-partij van Italië, het Franse Rassemblement national en de Duitse AfD). De ID-fractie vertegenwoordigt een eurosceptisch standpunt en streeft naar het “behoud van de soevereiniteit en identiteit van Europese naties en volken”.

PVV scoort zwaar onvoldoende op onze FNV meetlat (De EU verdient beter! FNV voorstellen voor de Europese verkiezingen): PVV heeft geen enkel van de 58 FNV voorstellen op de een of andere manier in haar programma opgenomen.

De inzet van PVV op asiel en immigratie is: *“Mensen die op de vlucht zijn voor oorlog en geweld moeten in beginsel in hun eigen regio worden opgevangen. Onze inzet is een zeer restrictief migratiebeleid en daarmee fors minder asielaanvragen in Nederland. Wij willen weer zelf bepalen wie er ons land binnenkomt en daarom zullen de Europese regels aangepast moeten worden”*. Als dat niet gebeurt, wil PVV een opt-out voor Nederland (p. 5).

Het tweede hoofdstuk maakt een vuist tegen de overdracht van bevoegdheden naar Brussel. De PVV wil geen ‘geopolitieke superstaat’ en wil nationale soevereiniteit en zeggenschap terughalen naar de Lidstaten: *“Er worden geen vetorechten – zoals op buitenlands beleid – meer ingeleverd en het unanimitieitsbeginsel blijft gehandhaafd. Wij willen een opt-out op immigratie en asiel, en de regels aanpassen en versoepelen op het gebied van klimaat en stikstof. We willen onze financiële bijdrage aan de EU fors beperken”*.

PVV is voorstander van samenwerking op defensiegebied “maar niet onder de vlag van de EU. Dus geen Europese defensie, geen Europees leger en geen eurocommissaris van Defensie”(p. 11)

Wat de inzet van de PVV voor ‘klimaatrealisme’ (hoofdstuk 3) inhoudt, is ook na het lezen van het derde hoofdstuk niet duidelijk. Er wordt afstand genomen van de Green Deal, Fit-for-55, Natura 2000 en andere EU klimaatregelgeving; het verkiezingsprogramma spreekt van ‘dictaten’ uit Brussel en van een ‘tsunami aan regels’ die ‘over ons uitgestort’ is. Dat de Europese wetgever bestaat uit de

lidstaten in de Raad en het Europees Parlement, maakt dat er natuurlijk geen sprake is van 'dictaten' maar van democratische meerderheidsbesluitvorming, waarbij de standpunten van PVV in Nederland (en de 'gelijkgestemde' partijen in andere landen) onvoldoende gedeeld worden in de meerderheid van de lidstaten en het Europees Parlement.

In hoofdstuk 5 maakt PVV een link tussen het feit dat steeds meer mensen moeite hebben om rond te komen en de afdracht van Nederland aan de EU (geen woord over de opbrengsten van het EU lidmaatschap).

De gedachtegang lijkt te zijn dat als de EU afdrachten omlaag gaan, er geen belastinggeld naar de EU gaat. Dat belastinggeld zou uitgegeven moeten worden aan "Nederland en de Nederlanders". Een link met bestaanszekerheid ontbreekt verder volledig, veelzeggend is in dit verband ook dat de [PVV fractie in de Eerste Kamer recent tegen een verhoging van het wettelijk minimumloon in Nederland met 1,2% stemde](#)).

Nederlanders op 1 zetten, betekent krachtens het PVV verkiezingsprogramma eigenlijk geen enkele constructieve inzet op EU niveau voor Nederlanders. Niet voor vergroening, niet voor de rechtstaat of mensenrechten, en ook niet voor een betere bescherming van werkenden en burgers.

Hoe PVV Europarlementariërs met gelijkgestemden willen samenwerken, zal op basis van dit verkiezingsprogramma eigenlijk enkel kunnen bestaan uit het uitbrengen van een tegenstem of een onthouding tegen alle mogelijke EU wetsvoorstellen (want enkel lidstaten kunnen een 'opt-out' bedingen bij nieuwe Verdragen of een Verdragswijziging).

Volt verkiezingsprogramma: Toekomst, made in Europe

Volt is een supranationale politieke partij (als stichting naar Belgisch recht fungeert Volt Europe als koepelorganisatie van nationale afdelingen) voor een verenigd en federaal Europa.

In de inleiding van het Volt verkiezingsprogramma wordt daartoe allereerst benadrukt dat de Europese integratie niet alleen vrede, veiligheid en stabiliteit gebracht, maar ook ongekende welvaart. Vervolgens wordt geconstateerd dat de EU zijn potentieel nog niet volledig waarmaakt: *“Wij worden op ons continent geconfronteerd met ernstige crises: oorlogen aan onze grenzen, een klimaatramp, snel oplopende armoede, economische stagnatie en een onwaardige behandeling van mensen op zoek naar een toevluchtsoord. Deze problemen worden nu niet opgelost”...“We kunnen deze uitdagingen overwinnen als we als Europeanen gaan samenwerken in een verenigd, federaal en echt democratisch Europa. Samen kunnen we een Europa opbouwen dat zijn potentieel waarmaakt en dat werkt voor ons allemaal, wie we ook zijn, waar we ook wonen en wat we ook doen. Een Europa dat zichzelf kan verdedigen en de vrede in de wereld kan helpen bewaren”* (p. 2).

Volt scoort onvoldoende op onze FNV meetlat (De EU verdient beter! FNV voorstellen voor de Europese verkiezingen): Volt heeft 7 van de 58 FNV voorstellen op de een of andere manier in haar programma opgenomen.

Voor deze analyse hebben we gebruik gemaakt van de samenvatting van het verkiezingsprogramma van Volt, het uitgebreide Moonshot Verkiezingsprogramma van Volt is ook doorgenomen.

De inzet voor een federaal Europa wordt zeer beperkt uitgewerkt. Het kopje (p. 5) benoemt slechts een beperkt aantal punten: Europese partijen politieke partijen en een Europese regering (onder leiding van een Europese premier). De staatshoofden en regeringsleiders zouden dan moeten functioneren als een Europese Senaat. Logischerwijs zou dan ook het vetorecht van de lidstaten vervallen (hetgeen ook als inzet vermeld staat).

Dit vereiste van unanimititeit van stemmen in de Raad geldt nu overigens slechts op een beperkt aantal terreinen (gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid; burgerschap; EU-lidmaatschap; harmonisatie van nationale wetgevingen inzake indirecte belastingen; financiële middelen van de EU; regelingen op het gebied van justitie en binnenlandse zaken; harmonisatie van nationale wetgevingen op het gebied van sociale zekerheid en sociale bescherming).

Het verkiezingsprogramma van Volt besteedt geen woorden aan de vraag hoe de Europese regering en de Europese senaat dan zouden moeten functioneren ten opzichte van het nationale of lokale niveau. Juist als een partij streeft naar betere democratische legitimatie, zou dat niet mogen ontbreken en roept vragen op over de rol van een nieuw Europees Constitutioneel Hof, dat nationale wetgeving zou moeten kunnen herroepen op basis van een nieuwe EU-grondwet (p. 5).

Wél wil Volt overigens dat het Europees Parlement naast de Europese Commissie het initiatiefrecht krijgt (de bevoegdheid om wetgevingsvoorstellen te doen, maar wat dat betekent voor de huidige inter-institutionele structuur (Europese Commissie heeft nu als enige het initiatiefrecht, de lidstaten in de Raad en het Europees Parlement zijn op de meeste terreinen gezamenlijk de EU wetgever) blijft ook weer onbelicht.

Dit heeft mede te maken met de opzet van de samenvatting van het verkiezingsprogramma, waarbij de inhoudelijke thema's teruggebracht worden tot 'slogans' die nagenoeg niet toegelicht worden. Dat maakt een analyse niet makkelijk, temeer als onderwerpen gekoppeld worden in een breder thema. Het Moonshot verkiezingsprogramma is daarentegen zeer uitgebreid, de verschillende thema's worden meer diepgaand benoemd, maar ook hier is de concretisering naar specifieke voorstellen ter betere bescherming van werkenden een puntje.

Zo worden initiatieven om de mentale gezondheid onder jongeren te bevorderen opgenomen onder het thema 'kwalitatief goed, toekomstgericht onderwijs voor iedereen' (p. 10). En wordt 'directe financiering op lokaal niveau op te zetten om gemeenschappen te ondersteunen bij de integratie van

nieuwkomers op basis van hun behoeften' opgenomen onder het thema 'We bevorderen een goede levensstandaard door vitale openbare diensten aan te bieden en sociale solidariteit te stimuleren' (p. 11).

Soms leidt dit ertoe dat niet duidelijk is wat er precies bedoeld wordt. Zo benadrukt de samenvatting van het Volt verkiezingsprogramma onder het thema 'We bereiken zo snel en eerlijk mogelijk klimaatneutraliteit' de inzet om *"een einde te maken aan de subsidies voor fossiele brandstoffen, het emissiehandelssysteem uit te breiden en de inkomsten daarvan te gebruiken om degenen te helpen die het zwaarst worden getroffen door de groene transitie"*. Omdat het kopje erboven de inzet voor een klimaat neutrale energiesector bevat, is onduidelijk of 'degenen die het zwaarst getroffen worden door de groene transitie' op bedrijven of burgers en werkenden slaat. En dat is nogal een verschil.

Daarenboven maakt de sloganachtige opzet dat Volt juist op sociaaleconomisch terrein weinig oog lijkt te hebben voor de belangen van werknemers, hoewel er wel degelijk duidelijke sociale uitgangspunten in het verkiezingsprogramma staan, zoals *"door op te komen voor de rechten van mensen en ervoor te zorgen dat iedereen toegang heeft tot hetgeen men nodig heeft, kunnen we een meer rechtvaardige samenleving opbouwen waarin iedereen kan gedijen, ongeacht achtergrond en levensomstandigheden"* (p. 10). Wat dit echter betekent, buiten de bestrijding van ongelijkheid en discriminatie (waar Volt sterk op inzet) wordt niet duidelijk gemaakt.

BBB verkiezingsprogramma: Er staat veel op het spel

Dit is het eerste Europese verkiezingsprogramma van BBB. In het voorwoord van Sander Smit, lijsttrekker BBB Europa, en Caroline van der Plas benadrukken zij dat BBB *'positief-kritisch en trouw'* ten opzichte van Europa staat en de huidige Europese Unie wil hervormen met meer ruimte voor nationale bevoegdheden (p. 3).

BBB staat voor een EU *"waar ruimte is voor nationale industrieën, waar we onze sectoren koesteren en behouden, waar voedselproductie voorop staat in plaats van groene sprookjes, waar banen niet geëxporteerd worden naar lagelonenlanden en waar krachtiger wordt omgegaan met ondermijnende import uit landen waarvan de productiewijze niet voldoet aan onze eigen hoge productie-eisen voor milieu, dierenwelzijn en werknemers"* (p.3).

BBB scoort onvoldoende op onze FNV meetlat (De EU verdient beter! FNV voorstellen voor de Europese verkiezingen): BBB heeft 4 van de 58 FNV voorstellen op de een of andere manier in haar programma opgenomen.

Het [verkiezingsprogramma van BBB](#) telt 63 pagina's en bestaat uit een inleiding en 7 thematische hoofdstukken, elk met een aantal subparagrafen:

In de inleiding benadrukt BBB dat *"er veel op het spel staat"*, namelijk:

- Het vertrouwen in de Europese Unie en instituties; *"door decennia van sluipende machtsoverdracht van de Europese hoofdsteden naar Brussel"* (p. 8);
- De energievoorziening van burgers en bedrijven; *"door alarmistisch en idealistisch klimaatbeleid...geen doorgesloten Green Deal, maar een Real Deal"* (p. 16).
- De concurrentiepositie van het Europese bedrijfsleven; *"door de recente golf van regels onder de Green Deal"* (p. 24).
- De voedselproductie; *"door de jarenlange stapeling van regelgeving, die gegrond is op ongefundeerde aannames en polarisatie over landbouw, visserij en natuur"* (p. 32).
- De veiligheid van de Europese Unie; *"door toenemende geopolitieke spanningen"* (p. 44)
- De sociale verbondenheid; *"door decennia van falend Europees asiel- en migratiebeleid"* (p. 52)
- De euro; *"door gebrekkige begrotingsdiscipline, gemeenschappelijke schulden en ruimhartig monetair beleid"* (p. 58).

BBB wil het vertrouwen in de EU en instituties herstellen door het democratisch tekort aan te pakken. Daartoe wil BBB de democratische controle op de Europese Commissie vergroten en meer transparantie in de Europese besluitvorming realiseren. Maar tegelijkertijd stelt BBB voor om de positie van de lidstaten te versterken (nieuwe wetsvoorstellen zouden eerst goedgekeurd moeten worden door de Raad) en de positie van het (direct gekozen) Europees Parlement als medewetgever ingrijpend te verzwakken door het recht van amendement (wijzigingen indienen op wetgevingsvoorstellen van de Commissie) te beperken (p. 8). Daarenboven wil BBB het huidige Comité van de Regio's (waarvan de leden benoemd worden door de Raad) tot een "Europese Senaat" omvormen met als taak *"om wetgeving te toetsen aan het subsidiariteitsbeginsel en deze zo nodig te blokkeren"* (p. 10). Ook moet volgens BBB het Europees Parlement, als een meerderheid van de nationale parlementen dat steunt, bestaande wetgeving kunnen openbreken (p.10). Wat dit voor consequentie heeft voor het vertrouwen in EU wetgeving, wordt niet verder toegelicht.

Duidelijk moge echter zijn dat deze maatregelen de democratische legitimiteit en controle op het EU wetgevingsproces niet zullen versterken; de inter-institutionele balans wordt losgelaten ten faveure van een sterkere positie van de lidstaten (en nationale parlementen) en niet-democratische verkozen leden van het Comité van de Regio's.

In dit verband is het BBB punt over de klimaatrechtszaken ook opvallend: *"De klimaatdoelstellingen zijn vastgelegd in de Europese (en Nederlandse) Klimaatwet. Daarmee wordt de deur verder geopend"*

voor verdere klimaatrechtszaken die het (nationale) democratische proces en de vrije politieke belang ondermijnen” (p. 17). Op z'n minst een aparte redenering....

BBB ziet een “coördinerende rol voor de Europese Unie die erop is gericht de strategische en gemeenschappelijke bedreigingen te identificeren” in het kader van de klimaatadaptatie (p. 22) en pleit voor een “geleidelijke, verantwoorde en betaalbare energietransitie door stimulering van innovatie en met beperkte belasting van burgers en bedrijven”. Wél staat BBB positief tegenover een meer circulaire economie (p. 16).

BBB maakt versterking van de concurrentiekracht van de Europese Unie tot een prioriteit. Allereerst wordt hiertoe benadrukt dat bedrijven een “tsunami” van groene regelgeving ondervinden en dat ook vakbonden in Brussel aan de bel trekken (p. 24). Feitelijk lijkt hier een en ander uit zijn verband gerukt te zijn, de EU vakbonden steunen de Green Deal, en benadrukken dat werkenden en hun vakbonden daarbij betrokken moeten worden. Dat is iets heel anders dan dat vakbonden vinden dat er een te hoge EU regeldruk voor bedrijven is (wat hier gesuggereerd lijkt te worden).

BBB maakt klip en klaar weinig op te hebben met EU sociaal beleid: “BBB is geen voorstander van Europese wetgeving binnen het sociaal domein. Dit is een nationale bevoegdheid” (p. 26). BBB heeft zo weinig oog voor de belangen van werkenden op de interne markt, maar zet in plaats daarvan alle ballen op het bedrijfsleven en de versterking van de interne markt, waarbij keer op keer benadrukt wordt dat de regeldruk voor Europese bedrijven moet worden afgebouwd, Daarvoor zou zelfs een aparte Eurocommissaris MKB en concurrentiepositie in het leven geroepen moeten worden (p. 27).

BBB benadrukt dat Nederlandse boeren “de hoogste productie halen met de laagste ecologische impact” (p. 32). Deze stelling lijkt gebaseerd op een [rapport van ABN-Amro uit 2017](#) dat veel [kritiek](#) kreeg, ook op de definitie van ecologische impact. Daarenboven blijft in het BBB verkiezingsprogramma onvermeld dat de Nederlandse intensieve landbouw naar Europese begrippen juist de grootste ruimtegebruiker op het platteland en zorgt daar voor de hoogste stikstof- en fosfaatoverschotten in de EU.

Anders dan op veel andere beleidsterreinen, is BBB voorstander om de fysieke en economische veiligheid van Europa in samenwerking met de Europese lidstaten op te pakken middels een “pragmatische, soms verdergaande Europese samenwerking op het gebied van het buitenlandbeleid” (p. 44).

BBB pleit voor een structurele wijziging in het asiel- en migratiebeleid door asielprocedures én -opvang volledig te verplaatsen naar ‘veilige derde landen’ buiten de Europese Unie en moet er snel geïnvesteerd worden in de versterking van de buitengrenzen en in aanscherping van de procedures (p. 52). Saillant detail : “Ook niet-gouvernementele organisaties (NGO’s) die momenteel de oversteek van deze mensensmokkelaars faciliteren en daarmee hun businessmodel in stand houden, zijn medeplichtig aan mensensmokkel en moeten dienovereenkomstig worden gestraft”. (p. 56) Ook wil BBB: “dat landen meer grip krijgen op arbeidsmigratie binnen de EU. Ook moeten de schijnconstructies in de detachering worden aangepakt. Daardoor komen nu de meeste arbeidsmigranten van buiten de Europese Unie, Nederland binnen”(p.52). Hoe? Door meer mogelijkheden voor nationale sturing van Europese arbeidsmigratie en door aanscherping van de regels en strengere controle om misbruik van het vrij verkeer van personen tegen te gaan en verbeterde samenwerking tussen arbeidsinspecties (p. 57).

SGP verkiezingsprogramma: Terug naar de kern

De SGP staat gematigd positief ten opzichte van Europa. In zijn voorwoord benadrukt lijststrekker Bert-Jan Ruissen dat: *“Europese samenwerking is goed en nodig. Voor het aanpakken van grote grensoverschrijdende vraagstukken hebben de landen in Europa elkaar nodig. Denk hierbij aan mensenhandel, vervuiling van lucht en water, oneerlijke concurrentie en het voorkomen van voedselschaarste”* (p. 4). Maar daarna wordt duidelijk dat de SGP pleit voor een grondige hervorming van de EU; *“Ons uitgangspunt is dat de lidstaten vooropgaan en niet ondergeschikt zijn aan de EU. Waar nodig kunnen de lidstaten sterker staan door middel van goede samenwerking op Europees niveau. Daarom vindt de SGP dat de Europese Unie zich alleen mag bezighouden met grensoverschrijdende vraagstukken waarbij lidstaten elkaar echt nodig hebben. Bovendien moeten de lidstaten meer vrijheid krijgen om via zogenaamde ‘opt-outs’ niet langer mee te doen aan samenwerking op bepaalde beleidsterreinen, zoals sociaal beleid”* (p. 5).

De SGP scoort onvoldoende op onze FNV meetlat (De EU verdient beter! FNV voorstellen voor de Europese verkiezingen): SGP heeft 2 van de 58 FNV voorstellen op de een of andere manier in haar programma opgenomen.

Het [verkiezingsprogramma van de SGP](#) telt 78 pagina’s en bestaat uit een voorwoord 12 hoofdstukken.

De kern van de inzet van SGP is: *“De SGP staat voor politiek bij een open Bijbel en wil handelen vanuit de christelijke waarden die Europa hebben gevormd, ook als dit op weinig instemming kan rekenen. Europa moet terug naar zijn christelijke wortels!”* (p. 7). *“De SGP staat voor een EU als verband van soevereine lidstaten die christelijke waarden hooghouden... Het bevorderen van gerechtigheid, gebaseerd op Gods goede geboden, en van menselijke waardigheid, ook van het ongeboren leven, staat in de EU en de meeste EU-lidstaten onder druk sinds het ‘wij’ van verbinding werd vervangen door het ‘ik’ van de zelfbeschikking. Tegelijk schuilt in een trots ‘Europees wij’ het gevaar van hoogmoedig maakbaarheidsdenken. Hetzelfde geldt voor een nationalistisch ‘Nederlands wij’ ”* (p.11).

SGP spreekt zich daarom expliciet uit tegen de aangenomen [resolutie van het Europees Parlement van 11 april 2024 over de opname van het recht op abortus in het EU-Handvest van de grondrechten](#). Opvallend is dat SGP zich uitspreekt tegen een “nationalistisch Nederlands wij”, want de SGP maakt in Brussel deel uit van de ECR Europese politieke fractie: de European Conservatives and Reformist, 1 van de 2 radicaal-rechtse Europese politieke fracties. Ook de populistische Poolse Pis partij en het radicaal-rechtse Fratelli d’Italia van de Italiaanse premier Giorgia Meloni maken hier deel van uit.

Volgens SGP moet Europese integratie of eenwording geen EU doelstelling te zijn: *“In het geval er toch besloten wordt nieuwe bevoegdheden bij de Europese Unie te beleggen, moeten individuele lidstaten gebruik kunnen maken van een opt-out. Een opt-out is een uitzonderingsregel waarmee een lidstaat kan besluiten geen deel te nemen aan het betreffende EU-beleid. Terreinen waar de SGP pleit voor een opt-out zijn o.a. fiscale heffingen, sociaal beleid, gezondheidszorg en gezinsbeleid”* (p. 12, 13). De SGP is geen voorstander van de Europese Pijler van Sociale Rechten, *“die wordt gebruikt om meer Europese bevoegdheden en regelgeving te creëren op sociaal vlak. Zo is de SGP tegen het opnemen van sociaal beleid in het Europese Semester.. omdat dit de beleidsruimte voor de lidstaten verkleint. Ook ziet de SGP geen meerwaarde in een Europees minimumloon of in Europese criteria daarvoor, omdat de verschillen tussen de lidstaten te groot zijn. Als het gaat om regulering van platformwerk en thuiswerken, is de SGP van mening dat dit beter op nationaal niveau aangepakt kan worden”*(p.80). Ook maakt de SGP duidelijk dat Europese subsidies in het sociale domein “vermeden” moeten worden (p.30).

De SGP spreekt zich hiermee heel duidelijk uit tegen alle Europees sociaal beleid, en staat daarmee heel ver van ons FNV standpunt af dat er op Europees niveau een bodem in de interne markt moet zijn ter bescherming van werkenden.

Maar wat bedoelt SGP met de verwijzing naar een opt-out? Lidstaten hebben namelijk niet zomaar de mogelijkheid om een uitzondering te vragen van geldend Europees recht. De rechtsfiguur van de opt-out geldt niet bij 'gewone' EU wetgevingsprocessen (verordeningen, richtlijnen en besluiten), maar heeft betrekking op verdragen! SGP roept daarmee dus indirect op tot een verdragswijziging, waarbij de beide EU Verdragen herzien zouden moeten worden (want de brede beleidsterreinen die SGP benoemt, vallen onder de huidige verdragen). Dat gaat -zo het de komende mandaatsperiode überhaupt breder dan de noodzakelijke wijzigingen in verband met een eventuele uitbreiding van de EU- aan de orde komt- een heel langdurig proces worden.

Partij voor de Dieren verkiezingsprogramma: een plan van wereldbelang

De [Partij voor de Dieren](#) staat positief ten opzichte van de Europese Unie. In de inleiding staat het uitgangspunt van de Partij voor de Dieren beschreven: *“Alles van waarde is weerloos. Wat kwetsbaar is, is vaak het meest waardevol. Daar moeten we voorzichtig en zuinig mee omgaan. Zoals de bodem waarop we leven. Of de lucht die we inademen en het water dat we drinken. Natuur en oceanen zijn van levensbelang voor mensen én dieren”* (p.4). De Partij voor de Dieren komt daar in het Europees voor op: dieren, natuur en milieu.

De Partij voor de Dieren scoort zwak op onze FNV meetlat (De EU verdient beter! FNV voorstellen voor de Europese verkiezingen): de PvdD heeft 10 van de 58 FNV voorstellen op de een of andere manier in haar programma opgenomen.

Het [verkiezingsprogramma van de Partij voor de Dieren](#) telt 78 pagina's en bestaat uit een inleiding en 6 inhoudelijke hoofdstukken.

De PvdD benadrukt dat klimaatverandering voor ongelijkheid zorgt: *“Als we niets doen, dan wordt deze ongelijkheid tussen landen alleen maar groter. Daarom moeten we klimaatproblemen en natuurproblemen eerlijk oplossen. Duurzaam en diervriendelijk, dat wordt weer de basis. We pakken grote vervuilers aan, zoals fabrieken, energiecentrales en de vee-industrie. Zij moeten juist betalen voor de klimaatoplossingen. We stoppen met het geven van geld (subsidies) aan ze. Subsidies, die gaan voortaan naar mensen die het nodig hebben”* (p.9).

Er moet meer gedaan worden voor verduurzaming en vergroening: De Partij voor de Dieren wil dat de EU vooroploopt bij het leefbaar houden van de Aarde (p.12). Ook wil de Partij voor de Dieren dat dieren met respect behandeld worden, daartoe moet er EU wetgeving komen met dierenrechten, geïnitieerd door een nieuw op te richten Commissie Dierenwelzijn van het Europees Parlement. Ook moet er een aparte Eurocommissaris komen *“die alleen maar verantwoordelijk is voor het welzijn van dieren”* (p.20).

De EU moet meer luisteren naar burgers, de PvdD maakt hiermee eigenlijk heel helder duidelijk wat de taakverdeling tussen de EU en de lidstaten is: *“Een sociale en rechtvaardige EU luistert naar burgers. Elk EU-land maakt daarom zelf de meeste regels en afspraken, op nationaal niveau. Bijvoorbeeld over gezondheidszorg of defensie. De EU regelt wat nodig is voor alle EU-landen. Zoals de aanpak van de klimaatcrisis en de natuurcrisis. En het beschermen van de rechten van mensen en dieren. De EU komt ook op tegen onrecht binnen en buiten Europa”* (p. 47).

De Partij voor de Dieren stelt vast dat welzijn voorop moet staan in de EU en wil daartoe o.m. het verschil tussen arme en rijke mensen kleiner maken. *“EU-landen verdelen rijkdom eerlijker. Dan verdwijnt de economische ongelijkheid”* (p.38). Hoe? Dat blijft onduidelijk. Wel moeten bedrijven aangepakt worden die mensenrechten schenden *“net als het vervuilen van het milieu, het aantasten van dierenwelzijn en het verstoren van de biodiversiteit”*. Onduidelijk blijft welke mensenrechten de Partij voor de Dieren voor ogen heeft, een verbod van kinderarbeid of dwangarbeid ligt voor de hand, maar zou de PvdD beseffen dat werknemers en vakbondsrechten ook mensenrechten zijn? we nemen aan van wel.

Temeer daar de PvdD 1 van de weinige partijen is (naast Groenlinks-PvdA en de SP) die het belang van de bescherming tegen het werken met gevaarlijke of kankerverwekkende stoffen benoemen, daartoe eist de Partij voor de Dieren o.m.: *“De EU maakt een actieplan om sneller gevaarlijke stoffen te verbieden. Er komt extra geld voor dit actieplan. En EU-landen zetten extra mensen in. Op het gebied van chemische stoffen geldt: is één stof uit een groep vergelijkbare stoffen slecht voor mensen, dieren of het milieu? Dan verbieden we de hele groep chemische stoffen”*(p. 41).

De Partij voor de Dieren onderschrijft onze FNV inzet voor gelijk loon voor gelijk werk en bestaanszekerheid: *“De EU zet zich in voor een eerlijke beloning. Iedereen moet voor hetzelfde werk ook hetzelfde betaald krijgen”*(p. 50).